

Brieven uit Bazel.

II.

*Barth en de politiek, een stukje
contemporaine kerkgeschiedenis.*

168A 3962

Nu verschenen echter ongeveer tegelijk met de Prager Pressebrief twee publicaties van Barth waarin de verhouding van Kerk en Staat aan de orde komt. Het eerst Heft 1 der serie „Theologische Studien” over „Recht-fertigung und Recht”, een uitgebreide lezing over de beteekenis en de plaats van den staat in het Nieuwe Testament, in het begin van den zomer kort na elkaar eerst in het kanton St. Gallen, daarna voor de studiegroep der predikanten in het kanton Baselland te Liestal gehouden. De „verehrte Väter, Brüder und Söhne” (met welke laatste betiteling de uit Bazel meegeworven theologische studenten aangesproken werden) luisterden al dadelijk gespannen toe, naar een ooggetuige mij vertelde, daar de lezing inzette met een aanval op de wijze waarop de Reformatoren hun op zichzelf grootendeels wel juiste staatsleer met het centrum der Bijbelsche boodschap, de leer der rechtvaardiging, in verbinding gebracht hebben. Zich grondend op het exegetisch werk der laatste jaren van Nieuwtestamentici als Karl Ludwig Schmidt, Gerhard Kittel, Günther Dehn, Heinrich Schlier en Oskar Cullmann verklaarde Barth de machten, krachten, overheden, tronen, heerschappijen enz. waarvan het N. T. vooral in Efezen en Colossenzenbrief spreekt als in de Schepping werksame maar toch eveneens aan Christus

onderworpen engelmachten, die, buiten de sfeer der rechtvaardiging en der kerk, de sfeer van het recht constitueeren. Wordt de staat zoo gezien dan kan verstaan worden dat wel nooit van den staat de verkondiging van het evangelie kan worden gevraagd (dat blijft voor en na de taak der Kerk) maar wel vrijheid voor en bescherming van deze verkondiging. Hieraan gemeten ontstaan verschillen tusschen de staten en de kerk bevindt zich tegenover de politiek niet „in einer Nacht, in welcher alle Katzen grau sind.” Integendeel vanuit de theologie kunnen positieve woorden gezegd worden over een staat die deze vrijheid en deze bescherming verleent en negatieve wanneer de kerkelijke verkondiging wordt onderdrukt. In dit laatste geval wordt niet meer in Rom. 13 maar in Openb. 13 het beeld van den staat gevonden. En tegenwoordig zijn het de democratische staten tegenover de totalitaire die hier hun plicht doen, hoe onvolkomen dan ook. De verdediging met alle kracht van deze staten moet daarom ook van den Christen gevraagd worden. Niet het verschil tusschen Luther en Calvijn is hier beslissend, zoo moest Dr. Peter Barth, de bekende Calvijnkenner, zich in de discussie „mit aller brüderlichen Liebe sagen lassen”, maar de Nieuwtestamentische blik op den staat die de sfeer van het recht vanuit de sfeer der rechtvaardiging ziet.

Kort daarop verscheen „Gotteserkenntnis und Gottesdienst”, Barth's in het voorjaar van 1937 en 1938 te Aberdeen gehouden Gifford-Lectures over de Confessio Scotica van 1560, waaruit bleek dat Barth niet eerst in de laatste maanden onder den invloed der recente politieke

gebeurtenissen, zoo over den staat was gaan denken. In overeenstemming met art. 14 dezer belijdenis leerde Barth in de 19e lezing over „Der politische Gottesdienst” dat het „tyrannidem opprimere” het weerstand bieden aan tyrannie, „door God van den Christen geëischt wordt, niet alleen als lijdelijk maar ook in het uiterste geval, als actief, ja zelfs gewelddadig verzet, wanneer namelijk door den staat onschuldige bloed vergoten wordt. Zelfs wanneer zij gezien werd tegen den achtergrond dezer beide publicaties bleef toch de uitspraak over den Tsjechischen soldaat voor velen onverstaanbaar en verwerpelijk. Een breede stroom van protesten vloeide naar Bazel. In Duitschland werd Barth's brief uit de Nederlandsche pers bekend en in veertig artikelen afgedrukt. Dat Barth voor de Evangelische theologie belangrijk werk verricht had wilde men plotseeling gaarne toegeven, maar nu hij zulke dingen schreef, kon toch geen oprecht Duitscher hem nog langer volgen. Men ging „betreuren” en het evangelie en de nationaal-socialistische pers schenen elkaar, bien etonnés de se trouver ensemble, te vinden in de bestrijding van dezen „Theologe als Kriegshetzer”. De Luthersche theologen op één belangrijke uitzondering na, lieten vanuit Luthers staatsleer, Barth al dadelijk vallen en ook de Voorloopige leiding der (meer Calvinistische) Belijdeniskerk heeft zich van hem gedistanceerd. Bovendien werden zijn boeken in Duitschland verboden en hier en daar uit de Universiteitsbibliotheken verwijderd.

BAZEL.

A. J. B.

(Wordt vervolgd.)